

Våra tre havsdäggdjur i Öresund

Det finns två sälarter och en valart (som reproducerar sig) i Öresund: Knubbsäl, Gråsäl och Tumlare. Sälarna har sina starkaste fästen nere vid Skanör och Falsterbo, samt vid Hallands Väderö (lite norr om Öresund) Tumlare kan man bäst få syn på utanför Kullen.

Här kommer lite fakta om djuren samt uppdaterade statusrapporter.

Knubbsälen

Knubbsälen (*Phoca vitulina*) förekommer längs Sveriges kust från norra delen av Öland till norra Bohuslän. Den finns också längs med Norges kust. En uppskattning från 2004 anger att det skulle finnas ca 2000 djur i svenska farvatten (Nordens däggdjur, Birger Jensen 2004).

Knubbsälarna lever nära kusterna. De ligger gärna och vilar på skär och sandrevlar. De fångar fisk som de genast sväljer. Det är mest plattfiskar, torskfiskar och sill. Är fiskarna stora får de ta upp och dela dem.

När de simmar får de fart genom att röra baklabbarna i sidled. Parningen äger rum i juli. Efter en fördröjd fosterutveckling föds ungen (kuten) vid påföljande midsommar. Knubbsälen är vår minsta sälart. Hanen kan bli 1.75 meter och väga 125 kg. Honan blir 1.5 meter och väger 100 kg. Sedan honorna blivit könsmogna, vid 3-4 års ålder brukar de föda en kut om året.

Aktuella iakttagelser (Jan- Åke Hillarp, 2016) :

(Jan -Åke Hillarp är en veteran inom Katastrofhjälp för Fåglar och Vilt. Han är ofta den som kontaktas när någon hittar en övergiven sälunge eller en skadad fågel. Jan-Åke är nu pensionerad, har jobbat som biologilärare i Skanör)

Knubbsälsbeståndet i S Öresund har inte förändrats under senare år. Dödlighet och födelsetal tycks följa varandra. På Måkläppen finns ca 120 knubbsälar och ingen samtidig räkning från svensk sida har gjorts på Saltholm och Måkläppen. Måkläppssälarna lägger sig gärna, under den tiden Måkläppen är öppen för besök, på stenarna väster Skåre.

Norra Öresund har en egen knubbsälspopulation.

Skydds jakt på knubbsäl:

Naturvårdsverket har fattat ett beslut som säger att under tiden 1 januari till 31 mars 2018 får det skjutas 40 knubbsälar i Västra Götaland. Till västra Götaland räknas då Halland samt Båstad, Ängelholm, Höganäs och Helsingborgs kommuner. Skyddsjakten är till för att avskräcka sälarna från att vara vid yrkesfiskarnas fiskeredskap.

Den får endast ske efter knubbsälar som befinner sig inom 200 meter från den plats där fiske bedrivs. På sådana platser där knubbsälar orsakat skador på fiskeredskap eller tagit fångst ur redskapen.

Eftersom jakten är mycket svår beräknas många sälar bli skottskadade (författaens anm.)

Gråsälen

Vår största säl. Honan kan bli 2 meter lång och väga 200 kg. Hanen kan bli upp till 2,5 meter lång och väga 300 kg.

Ett bra kännetecken för gråsälen är den utdragna nosen och raka näsryggen. Hanen är vanligtvis mörkgrå och honan ljusare grå med mörka fläckar. Gråsälen finns i två bestånd. Ett längs med svenska Östersjökusten från norra Öland och upp till i höjd med Luleå.

Det andra från Sydkusten och upp till Bohuslän. Totalt skulle det röra sig om 3000 djur (Nordens däggdjur, Birger Jensen 2004). Kutarna brukar födas i mars i Östersjön.

Förutom diverse olika fiskarter kan gråsälen också äta bläckfisk och kräftdjur.

När det är parningstid kan man få höra gråsälen bröla eller sjunga. Vid förra sekelskiftet beräknade man att det fanns 100 000 gråsälar i Östersjön. Genom hårt jakttryck har nu stammen decimerats till 3000 djur.

Gråsälen är nu fridlyst, men viss skydds jakt förekommer.

Aktuella iakttagelser (Jan- Åke Hillarp, 2016) :

Gråsälsantalet håller sig kring strax över hundra på Måkläppen, men under pälsömsningen under sensvåren samlas gråsälar från hela S Östersjön på Måkläppen och Utklippan. Då kan det finnas över 700 gråsälar på Måkläppen. Efter pälsömsningen drar de iväg. I Öresund är gråsälar inte så vanliga. Enstaka årsungar simmar norrut genom Sundet och upp i Kattegatt. Vuxna djur gör tillfälliga besök.

Skydds jakt på gråsäl:

Jakttiden för gråsäl 2018 är mellan 20 april och 31 december 2018. Kvoten för hela Skåne är 40 djur. Skyddsjakten är till för att avskräcka sälarna från att vara vid yrkesfiskarnas fiskeredskap. Den får endast ske efter knobbsälar som befinner sig inom 200 meter från den plats där fiske bedrivs. På sådana platser där knobbsälar orsakat skador på fiskeredskap eller tagit fångst ur redskapen. Eftersom jakten är mycket svår beräknas många sälar bli skottskadade (författarens anm.)

Tumlaren

Tumlaren är en av världens minsta valarter. Vanligtvis är den 1,5 till 1,8 meter lång och väger 50 till 75 kg.

Man uppskattade 2004 att det fanns 36 000 tumlare på Västkusten och 600 i Östersjön.

Enligt delvis obekräftade forskningsuppgifter skulle det nu kunna röra sig om 1 500-3 000 djur i Öresund. Man vet att 30- 40 döda tumlare hittas vid Öresunds stränder varje år. Många dör av att ha fastnat i fiskenät.

Den är vanligen mörkgrå på ryggen och vitaktig på undersidan. Tummlaren hämtar för det mesta luft varannan minut, men den kan också dyka 5-6 minuter.

När man ser den är det ryggen som rör sig i en cirkelrörelse över vattenytan. Skall man ha bra chans att upptäcka den skall det vara lugnt vatten. Tummlaren äter fisk som den sväljer hel. Favoriter är sill, skarpsill och småtorsk.

För att hitta sina byten använder tummlaren ekolokalisering. Den skickar ut korta ljudstötter som studsar tillbaka från bytena.

Honan ger di till sin unge (kalv) i 9 månader. För det mesta föder honorna en kalv vart eller vartannat år. Tumlarna lever ofta i grupper med 2-4 individer.

Aktuella iakttagelser (Jan- Åke Hillarp, 2016) :

Jag har bara sett en levande ung tumlare i Östersjön eller S Öresund. Det var i Falsterbokanalen. Jag besiktigar årligen 5 - 6 döda tumlare i Sydvästskåne. Något år har det varit nästan 10. Många tumlare är mycket unga när de döts, vilket visar att det föds tumlare i S Östersjön och i S Öresund. Tumlare ses dagligen från Kullaberg.

Aktuellt:

Fyra nya Natura 2000-områden för tumlare ska inrättas och två befintliga utökas. Regeringens beslut kommer att göra att Sverige i förtid når målet om att skydda minst 10 procent av de marina områdena. Hoburgs bank och Midsjöbankarna är det största området för tumlare.

De övriga nya områdena för tumlare är: Nordvästrea Skånes havsområde, havet kring Ven samt Sydvästskånes utsjövatten. Sammanlagt täcker de fyra nya Natura-2000 områdena drygt 1,3 miljoner hektar.

Delfiner

Det kan vara intressant att nämna att under hösten 2018 har det setts både **flasknosdelfin** i Lomma och Helsingborgs hamn samt **sadeldelfin** i Landskrona hamn.

Summering:

Allmänt kan nog sägas att populationerna av både säl och tumlare har stärkts på senare år i Öresund. Eftersom tillgången till fisk, särskilt sill , verkar ha ökat har det också påverkat de marina däggdjuren

positivt. Jakten på säl, borde om den hålls på rimlig nivå, inte verka så negativt på sälpopulationerna i stort.

Områdesskyddet för tumlare borde också på sikt kunna stärka den populationen.

Birger Emanuelsson

Naturpedagog

Pedagogisk inspiration / Grundskoleförvaltningen

Malmö